

SAVET EVROPE

Platforma za unapređenje zaštite novinarstva i
bezbednosti novinaraTematski pregled¹

Ažurirano: jun 2018.

ZAŠTITA NOVINARSKIH IZVORA, KAMEN TEMELJAC SLOBODE ŠTAMPE²

Prema sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, pravo novinara da ne otkrivaju svoje izvore nije samo privilegija koja se odobrava ili oduzima u zavisnosti od zakonitosti ili nezakonitosti njihovih izvora, već predstavlja sastavni deo prava na informisanje, prema kojem se mora odnositi sa velikom pažnjom. Bez delotvorne zaštite izvori mogu da budu odvraceni od toga da pružaju pomoć štampi da javnost informiše o stvarima koje su od javnog interesa. Kao rezultat toga, vitalna uloga štampe kao javnog čuvara može da bude oslabljena.

Svako mešanje u pravo na zaštitu novinarskih izvora (pretresi na radnom mestu ili u domovima novinara, zaplena novinarskog materijala, nalozi za otkrivanje informacija itd.) koje bi moglo da dovede do njihove identifikacije mora biti podržano delotvornim zakonskim procesnim mehanizmima zaštite srazmernim značaju načela koje je u pitanju. Prvi i najvažniji među ovim zaštitnim mehanizmima je garancija preispitivanja od strane nezavisnog i nepristrasnog tela kako bi se sprečio pristup koji nije nužan informacijama koje mogu otkriti identitet izvora. Takvo preispitivanje je preventivnog karaktera. Organ koji vrši preispitivanje mora da bude u stanju da odmeri potencijalne rizike i odgovarajuće interese pre bilo kakvog otkrivanja informacija. Njegova odluka treba da se rukovodi jasnim kriterijumima, uključujući i to da li će manje invazivne mere biti dovoljne.

Naredbe za otkrivanje informacija izdate novinarima imaju štetan uticaj ne samo na njihove izvore, čiji identitet može biti otkriven, već i na list protiv kog je naredba usmerena, na čiju reputaciju otkrivanje informacija može negativno da se odrazi kod budućih potencijalnih izvora, kao i na pripadnike javnosti, koji imaju interes da dobiju informacije saopštene preko anonimnih izvora i koji i sami predstavljaju potencijalne izvore. S obzirom na važnost zaštite novinarskih izvora za slobodu štampe u demokratskom društvu i potencijalno odvracajući efekat koji naredba za otkrivanje izvora ima na ostvarivanje te slobode, takva mera ne može biti u skladu sa članom 10, osim kada je opravdana pretežnim zahtevom javnog interesa.

1 U ovom dokumentu je dat pregled instrumenata Saveta Evrope i relevantne sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava koji nije sveobuhvatan. Cilj mu je da poveća nivo svesti o radnjama ili propustima nacionalnih državnih organa, koji mogu predstavljati smetnju u vezi sa članom 10 Konvencije. Ove informacije ne predstavljaju pravnu ocenu upozorenja u pogledu medijskih sloboda i sa njima ne treba postupati, niti ih koristiti na taj način.

² Ovaj dokument je preveden na srpski jezik u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022, i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Srbiji (JUFREX)“. Ovaj neovlašćeni prevod se objavljuje uz podršku Evropske unije i Saveta Evrope, ali pod isključivom odgovornošću prevodioca.

Novinari obavezani sudskim nalogom da otkriju svoje novinarske izvore

Stavljanje novinara u pritvor da bi ga primorali da otkrije svoj izvor informacija

Voskuil protiv Holandije - [64752/01](#)

Presuda 22.02.2008. godine

Podnosiocu predstavke, novinaru, uskraćeno je pravo da ne otkrije svoj izvor za dva članka koja je napisao za jedan list u vezi sa krivičnom istragom o slučaju trgovine oružjem, i zadržan je u pritvoru više od dve nedelje u pokušaju da ga primoraju da to učini.

Evropski sud za ljudska prava, smatrajući naročito da interes holandske vlade da sazna identitet izvora podnosioca predstavke nije bio dovoljan da nadjača interes podnosioca predstavke za njegovo prikriivanje, zauzeo je stanovište da je došlo do **kršenja člana 10 Konvencije**. Nadalje je utvrdio i da je došlo do **kršenja člana 5, stav 1** Konvencije (pravo na slobodu i bezbednost) u predmetu podnosioca predstavke.

Nadzor i praćenje novinara i nalog da predaju dokumente na osnovu kojih bi bilo moguće identifikovati njihove izvore

Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. i drugi protiv Holandije - [39315/06](#)

Presuda 22.11.2012. godine

Podnosioci predstavke - društvo s ograničenom odgovornošću osnovano u skladu sa holandskim pravom, izdavač visokotiražnog dnevnog lista „De Telegraaf“ i dva novinara - žalili su se na nalog da predaju dokumenta pomoću kojih bi bilo moguće identifikovati novinarske izvore i na to da država koristi posebna ovlašćenja.

Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 8** (pravo na poštovanje privatnog života) i **10** Konvencije u odnosu na dvojicu novinara, zaključivši posebno da relevantnim zakonom u Holandiji nisu predviđeni odgovarajući mehanizmi zaštite u vezi sa ovlašćenjima za nadzor i praćenje koja su korišćena protiv njih, radi otkrivanja njihovih novinarskih izvora. Sud je dalje zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 10** kad je u pitanju nalog za predaju dokumenata naslovljenih na izdavačku kompaniju. Još jednom je naročito ponovio važnost zaštite novinarskih izvora za slobodu štampe u demokratskom društvu i potencijalno odvrćajući efekat koji bi nalog za otkrivanje izvora mogao da ima na ostvarivanje te slobode, te zaključio da potreba da se otkrije identitet službenika tajnih službi koji je (su) dostavio(-li) tajne dokumente podnosiocima predstavke nije opravdavala nalog za predaju dokumenata.

Nalog televizijskoj kompaniji da policiji preda nemontirane snimke na kojima je lice osumnjičeno za pedofiliju

Nordisk Film & TV A/S protiv Danske (odl.) - [40485/02](#)

Odluka 8.12.2005. godine

Ovaj predmet se odnosio na nalog da se otkrije istraživački materijal koji je pribavio novinar koji je, snimajući dokumentarni film o pedofiliji u Danskoj, delovao tajno i priključio se udruženju pedofila. Evropski sud za ljudska prava proglasio je predstavku **neprihvatljivom** kao očigledno neosnovanu. Konkretno je utvrdio da je nalog domaćeg suda predstavljao srazmerno mešanje u slobodu izražavanja novinara koje je bilo opravdano radi sprečavanja krivičnog dela, konkretno u vezi sa teškim krivičnim delom zlostavljanja dece.

Sudski nalog kojim se zahteva da informativni mediji otkriju dokument koji je procurio, a koji bi mogao dovesti do identifikacije njihovog izvora

Financial Times Ltd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva - [821/03](#)

Presuda 15.12.2009. godine

Ovaj predmet se odnosio na pritužbu četiri dnevna lista i jedne novinske agencije iz Velike Britanije da im je naređeno da belgijskoj pivari „Interbru” otkriju dokumente na osnovu kojih se mogu identifikovati novinarski izvori od kojih je potekla informacija koja je procurila u štampu u vezi sa ponudom za preuzimanje. Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije. Naglašavajući naročito odvrćući efekat do kog je dolazilo kad god je bio stvoren utisak da su novinari pomagali u identifikaciji anonimnih izvora, sud je zaključio da interesi vezani za otklanjanje štete od daljeg širenja poverljivih informacija i dobijanje odštete zbog narušavanja poverenja u prošlosti, čak i ako se uzmu u obzir kumulativno, nisu dovoljni da odnesu prevagu nad javnim interesom u pogledu zaštite novinarskih izvora.

Policajska zaplena materijala koji je mogao da dovede to identifikacije novinarskih izvora

Sanoma Uitgevers B.V. protiv Holandije [Vv] - [38224/03](#)

Presuda 14.9.2010. godine

Ovaj predmet se odnosio na fotografije koje je trebalo da budu korišćene za članak o ilegalnim auto trkama, koje je holandska izdavačka kuća koja izdaje taj časopis bila prisiljena da preda policiji u vezi sa istragom o drugom krivičnom delu, uprkos snažnim prigovorima novinara da su primorani da otkrivaju materijal na osnovu kog se mogu identifikovati poverljivi izvori. Evropski sud za ljudska prava je utvrdio naročito da mešanje u slobodu izražavanja kompanije podnosioca predstavke nije bilo „propisano zakonom“, da kompaniji podnosiocu predstavke nije bila na raspolaganju procedura sa odgovarajućim zakonskim mehanizmima zaštite kako bi se omogućila nezavisna ocena toga da li interes krivične istrage nadjačava javni interes da se zaštite novinarski izvori. Stoga je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije.

Nalog za otkrivanje uručen privatnoj kompaniji opravdan je pretnjom da može doći do ozbiljne štete po njeno poslovanje i egzistenciju njenih zaposlenih

Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva - [17488/90](#)

Presuda 27.3.1996. godine

Ovaj predmet se odnosio na nalog za otkrivanje izdat novinaru (koji je radio za „The Engineer“) kojim se tražilo da otkrije identitet svog izvora informacija o poverljivom poslovnom planu kompanije. Prema mišljenju Evropskog suda za ljudska prava, nije postojao razuman odnos proporcionalnosti između legitimnog cilja čijem se ostvarenju težilo putem naloga za otkrivanje i sredstva korišćenog za postizanje tog cilja. I nalog kojim se zahtevalo od podnosioca predstavke da otkrije svoj izvor i novčana kazna koja mu je izrečena zbog toga što je odbio da to učini doveli su do **povrede** njegovog prava na slobodu izražavanja shodno **članu 10** Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Nalaganje novinaru da svedoči o izvoru nije bilo opravdano, iako se sam izvor prijavio policiji

Becker protiv Norveške - [21272/12](#)

Presuda 5.10.2017. godine

Podnositeljka predstavke pred Evropskim sudom je tvrdila da je bila primorana da pruži dokaze koji bi omogućili identifikaciju njenih novinarskih izvora, što je kršenje njenog prava shodno članu 10 - da prima i saopštava informacije.

Podnositeljka predstavke, novinarka, je u avgustu 2007. godine napisala članak o kompaniji koja se kotira na berzi, zasnovan na telefonskom razgovoru sa g. X i pismu koje je sačinio advokat. U junu 2010. godine g. X je optužen za tržišne manipulacije i insajdersko trgovanje. Optužen je da je tražio od advokata da sastavi pismo koje je stvaralo utisak da je napisano u ime više vlasnika obveznica koji su zabrinuti za likvidnost, finansije i budućnost kompanije, a pismo je u stvari napisano isključivo u ime g. X, koji je bio vlasnik samo jedne, nedavno kupljene obveznice. Nakon objavljivanja članka podnositeljke predstavke, cena akcija kompanije je pala.

Podnositeljku predstavke je nakon toga ispitivala policija, koja ju je obavestila da je g. X priznao da joj je dao pismo. Podnositeljka predstavke rekla je da je voljna da izjavi da je primila pismo, ali je odbila da pruži dodatne informacije po osnovu toga što su novinarski izvori zaštićeni. Tokom krivičnog postupka protiv g. X, podnositeljka predstavke je pozvana kao svedok. Pozivajući se na domaće zakone i član 10 Konvencije, ona je odbila da svedoči. Prvostepeni sud je zauzeo stav da je podnositeljka predstavke imala obavezu da svedoči o svojim kontaktima sa g. X u vezi sa pismom advokata. Vrhovni sud je 2011. godine odbacio žalbu podnositeljke predstavke, smatrajući da neće doći do kršenja Konvencije u slučaju u kome je izvor sam otkrio svoj identitet i, s obzirom na to, nije ni bilo izvora koji treba štiti. Glavno obrazloženje za zaštitu izvora zasnivalo se na posledicama koje bi otkrivanje identiteta izvora moglo da ima na slobodan protok informacija. Podnositeljka predstavke je kažnjena novčanom kaznom od 3.700 evra za delo protiv vođenja sudskog postupka u skladu sa propisima.

Evropski sud za ljudska prava nije bio uveren da su bilo okolnosti u ovom predmetu, bilo navedeni razlozi opravdali primoravanje gđe Becker da svedoči. Istakao je da njeno odbijanje da otkrije svoj izvor (ili izvore) ni u jednom trenutku nije ometalo ni istragu ni postupak protiv g. X. Zaista, prvostepeni sud koji je osudio g. X bio je obavešten od strane tužioca da nije podnet bilo kakav zahtev za produženje (do konačne odluke o obavezi svedočenja), jer je slučaj bio dovoljno rasvetljen čak i bez izjave gđe Becker. Takođe je imao na umu da novinarske metode gđe Becker nikada nisu dovedene u pitanje i da ona nije bila optužena ni za kakvu nezakonitu aktivnost. Štaviše, njeno pravo kao novinara da čuva svoje izvore u tajnosti ne može se automatski ukinuti zbog ponašanja izvora ili zato što je identitet izvora postao poznat.

Zaključak: kršenje člana 10 Konvencije.

Pretrasi doma ili radnog mesta novinara i/ili zaplena novinarskog materijala

Široka ovlašćenja data istražiteljima koji su vršili pretrase u domu i na radnom mestu novinara

Roemen i Schmitt protiv Luksemburga - [51772/99](#)

Presuda 25. februar 2003. godine

Podnosioci predstavke u ovom predmetu su bili novinar i njegov advokat u domaćem postupku. Predmet se odnosio na nenajavljenu raciju i pretres doma prvog podnosioca predstavke koji je izvršila policija nakon objavljivanja članka o poreskoj utaji od strane ministra u vladi. Istražitelji sa nalozima za pretres sproveli su opsežne istrage. Istražni sudija je takođe naredio pretres kancelarije advokata prvog podnosioca predstavke.

S obzirom da država nije pokazala da je bila očuvana ravnoteža između interesa koji su u pitanju, odnosno zaštite izvora s jedne strane i sprečavanja i kažnjavanja krivičnih dela s druge, Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da su preduzete mere bile nesrazmerne i da je njima prekršeno pravo prvog podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Stoga je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije u odnosu na prvog podnosioca predstavke. Sud je dalje zaključio da je pretres izvršen u kancelariji advokata prvog podnosioca predstavke imao reperkusije po prava prvog podnosioca predstavke u skladu sa članom 10 Konvencije. Smatrajući da je pretres kancelarije drugog podnosioca predstavke bio nesrazmeran cilju kome se težilo, posebno s obzirom na brzinu kojom je izvršen, Sud je u skladu s tim zaključio da je došlo do **kršenja člana 8** Konvencije (pravo na poštovanje doma) u odnosu na drugog podnosioca predstavke.

Detaljni pretrasi radnih mesta, domova, a u nekim slučajevima i automobila novinara kako bi se identifikovali nosioci pravosudnih funkcija koji su odali informacije o krivičnim predmetima u toku

Ernst i drugi protiv Belgije - [33400/96](#)

Presuda 15.7.2003. godine

Podnosioci predstavke u ovom predmetu su bila četiri novinara. Predmet se odnosio na pretrase kancelarija belgijskih listova i domova četiri novinara od strane Službe za teška krivična dela u vezi sa krivičnim gonjenjem pripadnika državne pravne službe pri Apelacionom sudu u Liježu zbog povrede obaveze čuvanja poverljivosti nakon odavanja informacija o veoma osetljivim krivičnim predmetima.

Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije. Posebno je zaključio da razlozi koje su dali domaći sudovi nisu bili dovoljni da opravdaju pretrase i zaplene u tako velikom obimu. U ovom predmetu Sud je dalje zauzeo stav da je došlo do kršenja člana 8 (pravo na poštovanje privatnog života), da nije bilo kršenja člana 6, stav 1 (pravo na pravičnu raspravu), da nije bilo kršenja člana 14 (zabrana diskriminacije) a u vezi sa članom 6, stav 1 i da nije bilo kršenja člana 13 (pravo na delotvorni pravni lek) Konvencije.

Belgijski sudovi nisu naveli dovoljne razloge da bi opravdali pretrase

Tillack protiv Belgije - [20477/05](#)

Presuda 27.11.2007. godine

Podnosilac predstavke, novinar nemačkog nedeljnika „Stern“, žalio se na pretrase i zaplene u svom domu i na svom radnom mestu nakon objavljivanja članaka o nepravilnostima u evropskim institucijama, a na osnovu informacija iz poverljivih dokumenata Evropske kancelarije za borbu protiv prevara.

Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije. Posebno je naglasio da se pravo novinara da ne otkriva svoje izvore ne može smatrati samo privilegijom koja će biti data ili oduzeta u zavisnosti od zakonitosti ili nezakonitosti njihovih izvora, već je neodvojivi deo prava na informisanje. Zaključio je da su razlozi koje su dali belgijski sudovi da bi opravdali pretrese bili nedovoljni.

Nesrazmeran pretres prostorija dnevnog lista kako bi se utvrdilo pod kojim okolnostima i uslovima su novinari pribavili kopiju nacrtu poverljivog izveštaja

Martin i drugi protiv Francuske - [30002/08](#)

Presuda 12.04.2012. godine

Ovaj predmet se odnosio na pretres prostorija dnevnog lista „Midi Libre“ koji je naredio istražni sudija kako bi utvrdio u kojim okolnostima i uslovima su novinari pribavili kopiju nacrtu poverljivog izveštaja Regionalne revizorske službe o upravljanju regionom Languedoc-Roussillon.

Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije. Konkretno, francuska vlada nije dokazala da su suprotstavljeni interesi - naime zaštita novinarskih izvora i sprečavanje i suzbijanje krivičnih dela – bili pravilno uravnoteženi. Razlozi koje su vlasti dale da opravdaju pretres mogli bi se smatrati relevantnim, ali ne i dovoljnim. Pretres je, prema tome, bio nesrazmeran.

Pretrasi izvršeni u prostorijama listova i domovima novinara optuženih za kršenje poverljivosti sudske istrage objavljivanjem delova iz sadržaja transkripata prisluškivanog telefonskog razgovora

Ressiot i drugi protiv Francuske br. [15054/07](#)

Presuda 28.06.2012. godine

Ovaj predmet se odnosio na istrage sprovedene u prostorijama listova „L'Equipe“ i „Le Point“ i u domovima novinara optuženih za povredu poverljivosti sudske istrage. Vlasti su želele da utvrde izvor informacija koje su procurile u istrazi o mogućem doping u biciklističkom sportu.

Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije. Konkretno je zaključio da francuska vlada nije pokazala da je uspostavljena pravična ravnoteža između različitih uključenih interesa. Preduzete mere nisu bile u razumnoj meri proporcionalne legitimnom cilju kome se težilo, imajući u vidu interes demokratskog društva da se obezbedi i održi sloboda štampe.

Široko formulisan nalog za pretres i zaplenu kojim nije sprečeno otkrivanje novinarskih izvora

Saint-Paul Luxembourg S.A. protiv Luksemburga - [26419/10](#)

Presuda 18.04.2013. godine

Ovaj predmet se odnosio na nalog za pretres i zaplenu koji je istražni sudija izdao protiv jednog lista, nakon što je list objavio članak koji je bio predmet pritužbe pravosudnim organima od strane osobe koja se spominje u tom članku i njegovog poslodavca.

Evropski sud za ljudska prava utvrdio je **kršenje člana 8** (pravo na poštovanje privatnog života) i **kršenje člana 10** Konvencije. Posebno je zauzeo stav da nalog za pretres i zaplenu nije bio u razumnoj meri srazmeran cilju kome se težilo, naime da se proveriti identitet novinara koji je napisao članak i da je bio nedovoljno ograničen u delokrugu da bi sprečio moguće zloupotrebe od strane istražitelja, na primer, u obliku pokušaja da se identifikuju novinarski izvori.

Hitan pretres u domu novinarka koji je obuhvatio zaplenu uređaja za čuvanje podataka koji sadrže njene izvore informacija

Nagla protiv Letonije - [73469/10](#)

Presuda 16.07.2013. godine

Ovaj predmet se odnosio na pretres doma poznate novinarka iz elektronskih medija i zaplenu uređaja za čuvanje podataka od strane policije. Izvršen je pretres njenog doma nakon emisije koju je emitovala u februaru 2010. godine u kojoj je javnost obavještena o curenju informacija iz baze podataka Službe državnih prihoda.

Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije. Posebno je naglasio da se pravo novinara da ne otkriju svoje izvore ne može se smatrati privilegijom koja zavisi od zakonitosti ili nezakonitosti njihovih izvora, već sastavnim delom prava na informisanje prema kojem se mora odnositi sa velikom pažnjom. U ovom predmetu istražni organi nisu uspeli da uspostave pravilnu ravnotežu između interesa istrage da obezbedi dokaze i javnog interesa da se zaštiti novinarska sloboda izražavanja.

Doušnik novina za niz bombaških napada nije „izvor“

Stichting Ostade Blade protiv Holandije - [8406/06](#)

27.05.2014. godine (odluka o prihvatljivosti)

Ovaj predmet se odnosio na pretres prostorija jednog časopisa nakon saopštenja za štampu objavljenog u njemu o tome da je primio pismo organizacije koja tvrdi da je odgovorna za niz bombaških napada u Arnhemu. Izdavač časopisa se posebno žalio da pretres predstavlja kršenje njihovog prava da zaštite svoje novinarske izvore.

Evropski sud za ljudska prava proglasio je predstavku **neprihvatljivom** kao očigledno neosnovanu. Zaključio je da se u ovom predmetu ne radi o "zaštiti izvora", jer doušnik časopisa, koji je želeo da dobije publicitet za napade skrivajući se iza štampe, nema pravo na istu zaštitu koja se obično pruža "izvorima". Pretres koji je sproveden u cilju istrage o teškom krivičnom delu i sprečavanja daljih napada je, prema tome, ispunio zahteve iz člana 10 Konvencije, i to da je neophodan u demokratskom društvu radi sprečavanja krivičnog dela.

Pretresi službenih prostorija i zaplena dokumenata namenjenih identifikaciji novinarskih izvora

Görmüş i drugi protiv Turske

Presuda 19.01.2016. godine - [49085/07](#)

U aprilu 2007. godine nedeljnik „Nokta“ objavio je članak na osnovu dokumenata koje je načelnik Generalštaba oružanih snaga klasifikovao kao "poverljive". Podnosioci predstavke - navedenim redosledom i hronološkim sledom, direktor izdavaštva i glavni urednici nedeljnika, kao i istraživački novinari koji su radili za publikaciju - su se žalili da su mere koje su preduzele relevantne vlasti, naročito pretres njihovih službenih prostorija i zaplena njihovih dokumenata, imali za cilj da otkriju njihove izvore informacija i da je time prekršeno njihovo pravo na slobodu izražavanja, posebno njihovo pravo da primaju ili saopštavaju informacije kao novinari.

Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stanovište da je došlo do **kršenja člana 10** Konvencije. Posebno je zaključio da je članak koji je objavio nedeljnik „Nokta,“ na osnovu „poverljivih“ vojnih dokumenata o sistemu klasifikacije medija na osnovu toga da li su „naklonjeni“ ili „nenaklonjeni“ oružanim snagama, mogao da doprinese javnoj debati. Naglašavajući važnost slobode izražavanja u vezi sa pitanjima od javnog interesa i potrebu da se zaštite novinarski izvori, uključujući i onda kada su ti izvori državni

službenici koji navode nezadovoljavajuću praksu na svom radnom mestu, Sud je smatrao da mešanje u pravo novinara na slobodu izražavanja, posebno njihovo pravo na saopštavanje informacija, nije bilo srazmerno legitimnom cilju kojem se težilo, nije zadovoljilo neku nužnu društvenu potrebu i stoga nije bilo neophodno u demokratskom društvu; mešanje se sastojalo u zapleni, preuzimanju i čuvanju od strane državnih organa svih računarskih podataka časopisa, čak i podataka koji nisu povezani sa člankom, sa ciljem da se otkriju uzbunjivači iz javnog sektora. Na kraju, Sud je smatrao da je ova mera bila takva da odvrća potencijalne izvore od pomaganja štampi u obaveštavanju javnosti o stvarima od opšteg interesa, uključujući i onda kada se odnose na oružane snage.

Carinskim organima je bilo dozvoljeno da pregledaju podatke sadržane na laptopu novinara i da kopiraju te podatke - Navodne manjkavosti u zakonodavstvu

Ivaschenko protiv Rusije - [61064/10](#)

Presuda 13.2.2018. godine

Podnosilac predstavke je fotoreporter. Na povratku u Rusiju posle putovanja u Abhaziju, gde je snimio nekoliko fotografija o „životu ove nepriznate Republike“, kako ih je opisao, njegove stvari, uključujući laptop i nekoliko elektronskih uređaja za čuvanje podataka, podvrgnuti su pregledu. Podnosilac predstavke se posebno žalio da su carinski organi nezakonito i bez valjanih razloga pregledali podatke sadržane u njegovom laptopu i uređajima za čuvanje podataka. Dalje tvrdio je da je postupcima carinskih organa prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja i posebno da nije bilo dovoljnih procesnih mehanizama zaštite da ga zaštite od neopravdanog mešanja ili da zaštite novinarske izvore.

Evropski sud za ljudska prava je konstatovao da su pretres laptopa podnosioca predstavke (navodno bez ikakve osnovane sumnje da je izvršeno neko delo ili da je došlo do nezakonitog ponašanja), kopiranje njegovih ličnih i profesionalnih podataka nakon čega su oni prosleđeni na specijalističku procenu, te zadržavanje njegovih podataka u periodu od oko dve godine prevazilazi ono što se može shvatiti kao „rutinski“ postupak, relativno neinvazivan i za koji se obično daje pristanak. Podnosilac predstavke nije mogao da bira da li želi da sa svojim stvarima ide na carinu i podvrgne se mogućem carinskom pregledu. Prema mišljenju Suda, podvrgavanjem svojih stvari carinskoj kontroli lice se ne odriče niti na neki drugi način odustaje, automatski i u svim slučajevima, od prava na poštovanje svog „privatnog života“ ili, u zavisnosti od slučaja, "prepiske". Podnosiocu predstavke je stoga bila otvorena mogućnost da se pozove na pravo na poštovanje njegovog privatnog života i došlo je do mešanja shodno članu 8 Konvencije.

Sud je dalje razmatrao da li je mešanje bilo opravdano. Imajući u vidu obrazloženje domaćih odluka, Sud se nije uverio da je tumačenje relevantnih odredbi Carinskog zakonika zajedno sa drugim pravnim pravilima predstavljalo predvidivo tumačenje nacionalnog prava, niti da je pružalo pravnu osnovu za kopiranje elektronskih podataka sadržanih u u elektronskim dokumentima koji su se nalaze na „nosaču podataka“ kao što je laptop.

Pored toga, mehanizmi zaštite predviđeni ruskim zakonima nisu predstavljali adekvatan okvir za široka ovlašćenja data izvršnoj vlasti, koji bi pojedincima mogli da pruže odgovarajuću zaštitu od proizvoljnog mešanja.

Prvo, Sud se nije uverio da je u fazi odobrenja postojao jasan zahtev da pregled, a pre svega kopiranje, bude podložno zahtevu za bilo kojom procenom srazmernosti mere. Bilo je očigledno da uobičajen pristup uzorkovanja „robe“ koji primenjuje carina nije bio adekvatan kad je reč o elektronskim podacima.

Drugo, nije se činilo da je sveobuhvatna mera koja je korišćena u slučaju podnosioca predstavke morala da bude zasnovana na nekom konceptu osnovane sumnje da je neko ko podnosi carinsku deklaraciju izvršio neko delo. To očigledno nepostojanje bilo kakve potrebe za osnovanom sumnjom u pogledu dela

bilo je pogoršano činjenicom da domaće vlasti, a na kraju sudovi prilikom sudskog preispitivanja, nisu pokušali da definišu i primene koncepte iz relevantnog domaćeg zakonodavstva, kao što su „propaganda fašizma“ ili „socijalno, rasno, etničko ili versko neprijateljstvo“ na bilo koju od utvrđenih činjenica.

Treće, Sud nije bio uveren da je činjenica da se podnosilac predstavke vraćao iz spornog područja (Abhazija) sama po sebi predstavljala dovoljan osnov da se pristupi opsežnom ispitivanju i kopiranju njegovih elektronskih podataka zbog mogućeg „ekstremističkog“ sadržaja.

I na kraju, iako je vršenje ovlašćenja za pregled i uzorkovanje bilo podložno sudskom preispitivanju, širina tih ovlašćenja bila je takva da se podnosilac predstavke suočio sa ogromnim preprekama da bi pokazao da su postupci carinskih službenika bili nezakoniti, neopravdani ili su na drugi način kršili ruske zakone.

Stoga su postojali nedostaci u domaćem regulatornom okviru, jer od domaćih vlasti, uključujući sudove, nije traženo da pruže relevantne i dovoljne razloge da opravdaju mešanje u ovom predmetu, niti su oni smatrali relevantnim, u bilo kojoj fazi ili na bilo koji način, to što je podnosilac predstavke nosio novinarski materijal.

Ukratko, tužena država nije ubedljivo pokazala da relevantni zakoni i praksa pružaju adekvatne i delotvorne mehanizme zaštite od zloupotrebe u situaciji kada se postupak uzorkovanja koristi u odnosu na elektronske podatke sačuvane na elektronskom uređaju. Mešanje, dakle, nije bilo „u skladu sa zakonom“.

Zaključak - Kršenje člana 8 Konvencije.

Ostali relevantni instrumenti Saveta Evrope

[Preporuka br. R \(2000\) 7 Komiteta ministara državama članicama o pravu novinara da ne otkrivaju svoje izvore informacija](#) (*usvojio Komitet ministara 8. marta 2000. godine na 701. sastanku zamenika ministara*)

“Komitet ministara (...) Ubeđen da zaštita izvora informacija novinara predstavlja osnovni uslov za novinarski rad i slobodu, kao i za slobodu medija;

Podsećajući da su mnogi novinari u svojim profesionalnim kodeksima ponašanja predvideli obavezu da ne otkriju svoje izvore informacija u slučaju da su te informacije dobili u poverenju;

Podsećajući da je zaštita novinara i njihovih izvora uneta u pravosudne sisteme nekih država članica;

Podsećajući, takođe, da ostvarivanje prava novinara da ne otkriju svoje izvore informacija povlači sa sobom dužnosti i odgovornosti, kako je naznačeno u članu 10 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda;

Imajući na umu Rezoluciju Evropskog parlamenta iz 1994. godine o poverljivosti novinarskih izvora informacija i pravu državnih službenika da otkriju informacije kojima raspolažu; (...)

Preporučuje vladama država članica da:

1. sprovode u okviru svog domaćeg prava i prakse načela priložena uz ovu preporuku,
2. šire ovu preporuku i priložena načela, zajedno sa prevodom tamo gde je to potrebno, i
3. posebno skrenu na njih pažnju organima vlasti, policiji i sudstvu i da ih učine dostupnim novinarima, medijima i njihovim profesionalnim organizacijama. (...)

Preporuka 1950 (2011) Parlamentarne skupštine o Zaštiti novinarskih izvora

“Skupština sa zabrinutošću konstatuje da postoji veliki broj slučajeva u kojima su javne vlasti u Evropi prisiljavale novinare ili pokušavale da ih prisile, da otkriju svoje izvore, uprkos jasnim standardima koje su postavili Evropski sud za ljudska prava i Komitet ministara. Ova kršenja su češća u državama članicama u kojima zakonodavstvo nije izričito. U slučajevima istraživačkog novinarstva, zaštita izvora je od još većeg značaja (...)

Javne vlasti ne smeju da zahtevaju otkrivanje informacija kojima se identifikuje izvor ukoliko nisu ispunjeni uslovi iz člana 10, stav 2 Konvencije i ukoliko se ne može jasno utvrditi da razumne alternativne mere za otkrivanje ne postoje ili su iscrpljene, da legitimni interes za otkrivanje očigledno odnosi prevagu nad javnim interesom u pogledu neotkrivanja izvora, a dokazan je pretežni zahtev potrebe za otkrivanjem.

Otkrivanje informacija kojima se identifikuje izvor stoga treba da bude ograničeno na izuzetne okolnosti u kojima su u pitanju vitalni javni ili pojedinačni interesi i koje se mogu jasno utvrditi. Nadležne vlasti koje kao izuzetno traže otkrivanje izvora, moraju da navedu razloge zbog kojih takav vitalni interes odnosi prevagu nad interesom da se ne otkrivaju izvori i da se izjasne jesu li alternativne mere, poput drugih dokaza, iscrpljene. Ako su izvori u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom zaštićeni od bilo kakvog otkrivanja, njihovo otkrivanje se ne sme tražiti. (...)”

Prevod ovog dokumenta je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Izraženi stavovi ne izražavaju nužno mišljenja Evropske unije.

Prevod sufinansiran
od strane Evropske unije

